

HELSINGIN PALLONLYÖJÄT – SUOMEN ENSIMMÄINEN PESÄPALLON ERIKOIS- SEURA

SEURAJOUKKUE MAAJOUKKUEENA

Helsingin Pallonlyöjät (HPL) oli monessa mielessä historiallinen ja ainutlaatuinen seura. Pesäpallon kehittäjä Lauri Pihkala perusti Helsingin Pallonlyöjät syksyllä 1919 Suomen ensimmäiseksi pallonlyönnin erikoisseuraksi. Se voitti pitkäpallon Suomen mestaruuden 1921 ja pesäpallon ensimmäisen Suomen mestaruuden 1922. HPL oli 1920-luvulla ylivoimaisesti Suomen paras pesäpalloseura. Se voitti kuudesta ensimmäisestä tarjolla olleesta Suomen mestaruudesta viisi.

Pesäpalloa yritettiin 1930-luvulla juurruttaa ulkomaille, lähinnä Viroon. Suomi pelasi ensimmäisen pesäpallomaaottelunsa syksyllä 1932 Tallinassa. Suomen maajoukkueena esiintyi silloin Helsingin Pallonlyöjien seurajoukkue – erikoinen tapaus suomalaisen urheilun historiassa. Suomi (HPL) voitti Viron 14–3.

Lauri Pihkala tutustui Yhdysvalloissa vuosisadan alkupuolella baseballiin, joka muistutti perinteistä suomalaista kuningaspalloa. Vuonna 1914 Pihkala julkaisi *Koululaisurheilijan oppaan* ja esitteli siinä kuningaspallon säännöt. Toimiessaan 1913–1917 SVUL:n urheilukonsulenttina (valmennuspäällikkönä) Pihkala kehitti edelleen pallonlyöntipeliä. Vuonna 1915 hän kirjoitti *Poikien urheiluoppaan*, jossa oli uuden pelin, pitkäpallon säännöt.

Pallonlyöntiä harrastettiin aluksi kouluissa. Varsinaiset urheiluseurat suhtautuivat siihen nihkeästi. Asiaa edistääkseen Pihkala päätti perustaa Helsinkiin pallonlyönnin erikoisseuran.

PERUSTAVA KOKOUS 1919

Helsingin Pallonlyöjien perustava kokous pidettiin 9. lokakuuta 1919. HPL kokosi riveihinsä Helsingin parhaat pitkäpallon pelaajat. Harjoituksissa oli mukana muiden muassa koulupoika Erkki Merinen, josta myöhemmin tuli Pesäpalloliiton pitkäaikainen puheenjohtaja ja tunnettu pesäpallokirjoittaja. Pelaajia oli paljon ja siksi Helsinkiin perustettiin toinenkin pallonlyöntiseura, Pallo-Toverit (PT) 1922. Merinen siirtyi uuteen seuraan.

HPL ja PT olivat Suomen ensimmäiset pesäpallon erikoisseurat. Seuraavina vuosina niitä perustettiin lisää: Riihimäen Pallonlyöjät 1924, Viipurin Pallonlyöjät 1926, Haminan Palloilijat 1928, Lahden Maila-Veikot, Katajanokan Haukat ja Keravan Palloseura eli Koo-Pee 1929, Jyväskylän Kiri 1930, Kouvolan Pallonlyöjät, Loimaan Palloilijat ja Kuusankosken Veto 1931 sekä Seinäjoen Maila-Jussit 1932.

Kesällä 1920 järjestettiin ensimmäinen pitkäpallon valtakunnallinen mestaruuskilpailu. Peliä harrastettiin armeijassa ja suojeluskunnissa ja niiden mestarit pelasivat vastakkain. Jyväskylän suojeluskunta voitti Korialla toimineen Pioneeripataljoonan 19-18. Tarkoitus oli, että tämän ottelun voittaja olisi syksyn aikana pelannut Helsingin Pallonlyöjiä vastaan. Erinäisten yhteensattumien ja ensisijaisesti rahanpuutteen takia peli jäi pelaamatta.

SUOMEN ENSIMMÄINEN PESÄPALLONÄYTÖS

"Tahko" Pihkala ja kumppanit miettivät pitkäpallon ja sen kehittyneemmän version pesäpallon etuja ja haittoja. Pihkala halusi osoittaa pesäpallon paremmuuden. Syyskuussa 1920 Kaisaniemen kentällä Helsingissä järjestettiin Suomen ensimmäinen julkinen pesäpallonäytös: HPL ja Korian Pioneeripataljoona pelasivat keskenään.

Katsomossa olivat suojeluskuntien yliesikunnan urheiluosaston päällikkö K.E. Levälahti, urheilutarkastajat Ranne Roini ja Väinö Teivaala sekä 22 suojelukuntapiirien urheiluohjaajaa. Pelin jälkeen äänestettiin pelien paremmuudesta ja pitkäpallo voitti 23–2.

Pihkala oli pettynyt äänestyksen tulokseen, mutta hän jatkoi pesäpallosääntöjen kehittämistä. Seuraavana kesänä järjestettiin Inkerisissa uusi pesäpallon koeottelu ja sen jälkeen äänestystulos oli murskaavasti pesäpallon eduksi.

Kesällä 1921 pelattiin kuitenkin vielä pitkäpalloa. Suomen Palloliiton pitkäpallojaosto järjesti mestaruusotteluita, jotka huipentuivat 24.–25. syyskuuta Helsingissä järjestettyyn lopputurnaukseen. HPL kohtasi Hämeenlinnan Ilveksen ja hävisi. Osa Ilveksen pelaajista oli kuitenkin osallistunut alkuotteluihin myös Hämeenlinnan suojeluskunnan joukkueessa. HPL teki protestin ja se hyväksyttiin ja ottelu määrättiin pelattavaksi uudelleen. Ilves ei kuitenkaan tullut uuteen otteluun vaan luovutti.

MESTARUUTTA EI OTETTU VASTAAN

Vuoden 1921 SM-finaalina piti pelata HPL:n ja Vaasan suojeluskunnan ottelu. Pelipaikaksi määrättiin ensin Vaasa, mutta helsinkiläisten valitettua asiasta pelipaikaksi tuli puolueeton Hämeenlinna. HPL saapui pelipäivänä kentälle, mutta Vaasa ei, joten peli jäi pelaamatta.

HPL julistettiin pitkäpallon Suomen mestariksi, mutta joukkue ei ottanut titteliä vastaan. Tilanne olikin erikoinen: HPL voitti mestaruuden pelaamalla vain yhden ottelun, jonka se hävisi, mutta joka julistettiin mitättömäksi.

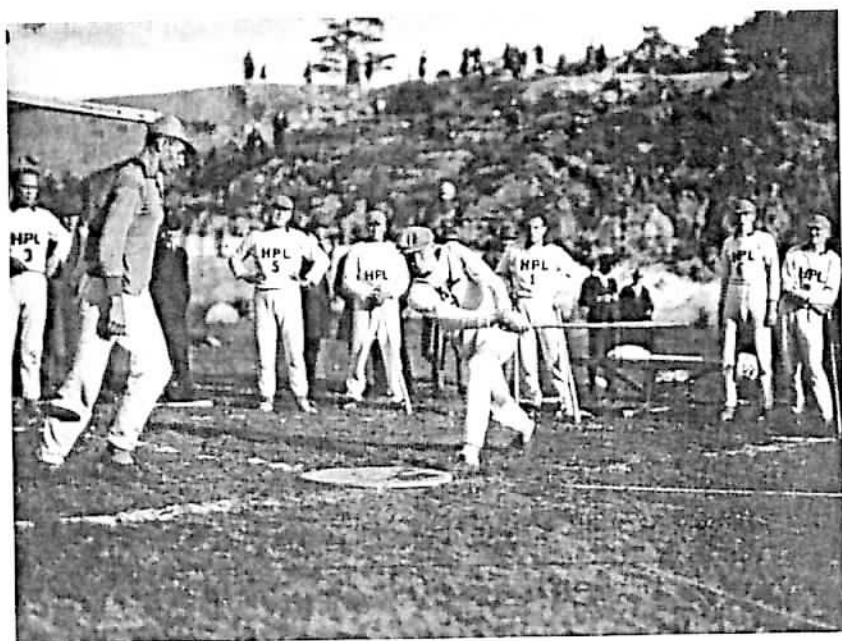
Pesäpallo syrjäytti pitkäpallon lopullisesti kesällä 1922. Silloin järjestettiin ensimmäinen pesäpallon SM-kilpailu cup-systeemillä. Ensimmäinen SM-finaali pelattiin Helsingin Pallokentällä. HPL voitti Toijalan suojeluskunnan 18–9. Ottelua ehdittiin pelata vain seitsemän vuoroparia, sillä tuolloin pelille varattu aika tuli täyteen ja samalla kentällä piti aloittaa jalkapallon SM-sarjan ottelu.

ENSIMMÄISET SUOMEN MESTARIT

Historiallisessa Suomen ensimmäisessä mestarijoukkueessa pelasivat Ville Osola, Urho Veneskoski, Armas ja Kustaa Palmroos (vuodesta 1934 Palamaa), Väinö Kinnunen, Ilmari Jokinen, Armas Saarinen, Aarne Taiminen ja Yrjö Koskinen.

HPL herätti huomiota yhtenäisellä peliasulla. Sellaista ei muilla ollut. Lilanväriset paidat olivat tyylikkää. Peliasuissa oli napit ja V:n muotoinen kaula-aukko kuten amerikkalaisilla baseball-joukkueilla.

Vuoden 1923 SM-finaalissa HPL voitti Etelä-Pohjanmaan suojeluskuntapiirin joukkueen 10-2. Seuraavan vuoden finaali sen sijaan oli tiukempi: HPL voitti Hämeen suojeluskuntapiirin 5-4.

Maailmansotien välillä ei kansallispeleämme vielä pelattu hiekkatekonurmella. Valkoasuinen HPL oli pesäpallon ensimmäinen erikoisseura maassamme. (Kuva: Urheilumuseon valokuvakokoelmat)

ALOITE SVUL:N PESÄPALLOJAOSTOSTA

Pesäpallo oli 1920-luvun alussa Suomen Palloliiton alaisuudessa. Liitto ei kuitenkaan tuntunut olevan kovinkaan kiinnostunut lajista, sillä jalkapallo ja jääpallo olivat selvästi etusijalla.

HPL:n vuosikokous tekikin 3. toukokuuta 1923 aloitteen, että SVUL päättäisi ottaa pesäpallon ohjelmaansa. Sillä kertaa asia ei saanut laajempaa kannatusta. Kaksi vuotta myöhemmin HPL lähetti kiertokirjeen pesäpalloa harrastaville seuroille ja ehdotti asiaa uudelleen. Pesäpalloseurat päättivät liittyä SVUL:n jäseniksi ja SVUL perusti lajia hoitamaan jaoston.

HPL oli voittanut kolme ensimmäistä Suomen mestaruutta. Vuonna 1925 se ei sen sijaan päässyt edes loppuotteluun hävittyään välierissä Tampereen Pyrinnölle 5-10.

HPL otti takaiskusta opikseen ja harjoitteli kesällä 1926 enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Loppuottelussa tuli vastustajaksi Pallo-Toverit. Helsinkiläisten keskinäinen kamppailu päättyi HPL:n voittoon 5-3. Vuoden 1927 finaalissa HPL voitti Lahden suojeluskunnan 19-9. Seura oli siis voittanut viisi mestaruutta kuudesta mahdollisesta.

MENESTYKSEN SALAISUUDET

Mikä sitten oli HPL:n menestyksen salaisuus. Syitä oli useita. HPL oli ensinnäkin lajin ensimmäinen erikoisseura ja sai siksi etumatkaa muihin heti alussa. Se harjoitteli enemmän kuin muut ja pelasi enemmän kuin muut. Näin HPL sai kokemusta ja kypsyyttä. Joukkue tunsikin myös pelin säännöt, mikä ei 1920-luvulla vielä ollut kovin yleistä.

HPL:n harjoituksissa oli paljon pelaajia, joten kilpailu pelipaikoista oli kovaa ja tarvittaessa myös hyviä varamiehiä oli tarjolla. Pesäpalloilijat eivät 1920-luvulla harjoitelleet lajia lainkaan talvella. Harjoittelu aloitettiin keväällä kenttien kuivuttua. Vähän sitä ennen aloitettiin kävelylenkit, joilla oli mittaa 5-6 km peruskunnan luomiseksi. Kesällä harjoitukset käsittivät lähinnä pelitaitojen kehittämistä. Harjoituksissa toiset löivät palloa ja toiset ottivat sitä kiinni. Harjoituksissa myös voimisteltiin ja juostiin pyrähdyksiä. Taktiikkaa ei katsottu tarpeelliseksi harjoitella, sitä opittiin peleissä.

Kaikkia HPL:n Suomen mestaruuksia 1920-luvulla olivat voittamassa Väinö Kinnunen, Ville Lindström ja Urho Veneskoski. Joukkueen vetäjä oli Ville Osola, joka itse pelasi vuoteen 1923. Hän oli maamme ensimmäinen pesäpallotaktikko. Hän oli myös HPL:n puheenjohtaja ja SVUL:n pesäpallojaoston ensimmäinen puheenjohtaja 1925–1930.

JÄÄPALLOMAAJOUKKUEEN MAALIVAHTI SIEPPARINA

Vuoteen 1923 siepparina oli Armas Saarinen, joka ei väistänyt lujikaan lyöntejä vaan nappasi ne kiinni paljain käsin – pesäpallokäsineet eli räpylät näet tulivat käyttöön vasta 1920-luvun lopulla. Saarisen taitoja selittää se, että hän pelasi talvisin Suomen jääpallomaajoukkueen maalivahtina.

Kuuluisin HPL:n pelaajista oli Armas Palmroos (Palamaa). Hän oli voittamassa mestaruuksia vuoteen 1924. Hän oli talvisin hiihtourheilija ja Chamonix'n talviolympiakisoissa 1924 Suomen joukkueen johtaja. Hänen piti myös osallistua kilpailijana yhdistetyn hiihtoon, mutta loukkaantumisen takia hän jäi katsomoon.

Palamaa oli hiihtoliiton puheenjohtaja, Kansainvälisen hiihtoliiton FIS:n hallituksen jäsen sekä kansainvälinen mäkituomari. Pesäpallon järjestötoimintaan hänellä ei riittänyt aikaa, mutta hän oli puheenjohtaja myöhemmin Helsingin Kisa-Veikoissa ja Suomen Pyöräilyliitossa.

HPL teki keväällä 1926 aloitteen Helsingin mailakilpailuista, jotta seuroille saataisiin muitakin otteluja kuin vain sarjapelejä. Samaan aikaan HPL perusti poikaosaston. Nuorten Suomen mestaruudesta pelattiin ensimmäisen kerran kesällä 1926. HPL pääsi finaaliin, mutta hävisi mestaruuden Tampereen Pyrinnölle 3–8. Seuraavan vuoden finaalissa HPL voitti nuorten mestaruuden lyömällä Toijalan Vauhdin 6–1.

NAISTEN ENSIMMÄISET PELIT

Syksyllä 1926 HPL järjesti Suomen ensimmäiset julkiset naisten pesäpallo-ottelut. Naisten mestaruussarja alkoi vuonna 1931. Ensimmä-

mäisenä vuonna HPL ei menestynyt, mutta kesällä 1932 se voitti Suomen mestaruuden lyöden finaalissa Haminan Palloilijat 14-4.

Naisten paras pelaaja oli Lempi "Nöpö" Hartikka. Hän oli lukkarina täysin ylivoimainen juksaten kokemattomia vastustajia tekniikalla ja sääntötuntemuksella. Hän oli myös yleisurheilussa maamme parhaita ja toimi myöhemmin useiden urheilujärjestöjen johtotehtävissä.

Pesäpallon harrastus levisi 1920-luvun lopulla yhä laajemmalle alueelle Suomessa. Joukkueiden taidot kehittyivät. Niinpä HPL:n miehet putosivat välierissä 1928-30.

Kesällä 1931 pelattiin ensimmäinen suursarja, johon päätettiin ottaa maan seitsemän parasta joukkuetta. HPL oli siihen mennessä koko pesäpallon kymmenvuotisen historian ajan ollut maan neljän parhaan joukossa; viisi kertaa mestarikin. Kesä 1931 oli kuitenkin katastrofaalinen: HPL epäonnistui suursarjan karsinnoissa ja joutui B-sarjaan. Sieltäkään se ei selviytynyt kauden päätteeksi suursarjaan, vaan nousu ylimmälle sarjatasolle toteutui vasta syksyllä 1932.

Pesäpalloväki oli luonut suhteita Viroon, missä sikäläinen suojeluskuntajärjestö pelasi pesäpalloa. Juhannuksena 1930 HPL ja PT lähettivät yhteisen joukkueen Tallinaan, missä pelattiin näytösottelu sikäläistä joukkuetta vastaan. Se oli varmaankin maailman ensimmäinen kansainvälinen pesäpallo-ottelu ja suomalaisen pesäpallojoukkueen ensimmäinen ulkomaanmatka.

MAAOTTELUVOITTO

Syksyllä päätettiin pelata ensimmäinen Suomen ja Viron välinen maaottelu Tallinassa. Viron taso oli tietysti Suomeen verrattuna vaatimaton ja Pesäpalloliitto päätti lähettää maajoukkueeksi B-sarjan voittaneen Helsingin Pallonlyöjien yhdeksikön. Siinä pelasivat Erik Hammaren (Hauru), Eero Henriksson (Haukiala), Leo Hannula, Kauko Nissinen, Tauno Aho, Unto ja Tauno Turpeinen, E. Salin, T. Tuominen, Olavi Helo ja O. Kivi. Suomi voitti 9. lokakuuta 1932 numeroin 14-3. Suomi oli erityisesti lyöntipelissä ylivoimainen. Tauno Aho kotiutti juoksijan neljä kertaa.

HPL:n kakkosvahti Leo "Pepe" Hannula siirtyi myöhemmin muihin seuroihin ja voitti seitsemän Suomen mestaruutta ja pelasi yksitoista Itä-Länsi -ottelua. Eero Henriksson (vuodesta 1934 Hau-

kiala) oli kuuluisa "poikkipolun kuolema", taitava pallon kiinniottaja. Hänen haamukoppinsa musersivat monen lyöjän toiveet.

Kaikkien pelätyin oli Haukialan heitto. Hän kehitti omaperäisen aliolan heiton, joka lähti nopeasti, lujaa ja kierteisenä. Raju heitto lähti asennosta kuin asennosta. Haukialan heittoja pelkäsivät sekä vastapuolen lyöjät että oman joukkueen pesävahdit. Omien pelaajien sormet ja kämmenet olivat aina kipeinä ottelun jälkeen. Haukiala pelasi Itä-Länsi -otteluita kaikkiaan 11, ensimmäisen 19-vuotiaana juniorina 1933 ja viimeisen 35-vuotiaana ikämiehenä 1949.

19 VUOROA JUOKSUITTA

HPL pääsi SM-finaaliin 1934. Vastustajana oli Kuusankosken Veto. Koskaan ennen, eikä koskaan sen jälkeenkään, ei pesäpallomestaruus ole ollut niin tiukassa kuin silloin.

Mestaruus ratkaistiin kaksiosaisessa finaalissa, yksi ottelu kummankin joukkueen kotikentällä. Kuusankoskella HPL voitti 1-0. Juoksu tuli heti avausvuorossa: Olavi Helo löi ja Unto Turpeinen juoksi kotiin. Toinen ottelu Helsingissä päättyi 0-0, joten lopputulokseksi jäi 1-0. Molemmissa peleissä pelattiin kymmenen vuoroparia, joista siis 19 peräkkäistä meni ilman juoksua.

Viimeisen kerran HPL oli finaalissa 1938, jolloin se voitti seitsemännnen mestaruutensa. Kuusankosken Veto hävisi 11-8 (10-3 ja 1-5). HPL sai vielä hopeaa talvisodan jälkeen kesällä 1940 ja sotasarjassa jatkosodan aikana 1942.

Siihen päätyikin sitten maineikkaan helsinkiläisseuran tarina pesäpallon huipulla. Vuosina 1922-1942 pesäpallon mestaruudesta pelattiin 20 kertaa (sotakesänä 1941 ei pelattu) ja HPL oli 18 kertaa maan neljän parhaan joukossa, seitsemän kertaa mestarina.

HPL pelasi mestaruussarjassa vielä 1945-1948, mutta ei päässyt enää kärkipäähän. Syksyllä 1948 HPL putosi mestaruussarjasta, jonka jälkeen alamäki oli nopeaa. 1950-luvulla se putosi suomensarjasta maakuntasarjaan ja lopulta piirin sarjaan. Sic transit gloria mundi. Seuran toiminta hiljeni kokonaan 1960-luvulla.

LÄHTEET

Arkistolähteet

Suomen Urheiluarkisto, Helsinki

– Suomen Pesäpalloliiton arkisto

– toimintakertomukset

– johtokunnan pöytäkirjat

Kirjallisuus ja lehdet

Laitinen, Erkki, Pesäpallo. Kansallispeli 60 vuotta. Suomen Pesäpalloliitto, Saarijärvi 1983.

Pesäpalloa isästä poikaan. Toimittanut Antero Viherkenttä. Suomen Pesäpalloliitto, Helsinki 1972.

Pihkala, Lauri, Kuningaspallosta pesäpalloon. Kerava 1956.

Suomen Urheilulehden vuosikerrat 1919-1949